

Uzročnost u »Općoj metafizici« A. Bauera

Ivan–Pál SZTRILICH

Sažetak

Treći dio Bauerove Ontologije raspravlja o uzročnosti. Taj dio ima četiri glave: općenito o počelu, tvorni uzrok, tvar i lik, te svršni uzrok. U pojedinim glavama Bauer daje definiciju odnosno sadržaj raspravljanoj pojma, te njegov opseg odnosno vrstu. Zatim pokazuje pravu uzročnost pojedinih vrsta. Napokon iznosi neka načela koja su povezana s pojedinim uzrocima.

O uzročnosti raspravlja Ante Bauer u trećem dijelu svoje *Ontologije*.¹ Naslov toga dijela glasi ovako: »O uzrocima bića«. Taj treći dio ima četiri glave:

Glava I. O počelu i uzroku uopće.

Glava II. Uzrok tvorni.

Članak I. Pojam tvornog uzroka i vrste njegove.

Članak II. Objektivna vrijednost tvornog uzroka.

Glava III. Tvar i lik (*causa materialis et formalis*).

Glava IV. Svrha (*causa finalis*).

Glava I. – O počelu i uzroku uopće

Prije negoli protumači što je uzrok, tumači viši rodni pojam, što je, naime, počelo. Tu slijedi sv. Tomu i Aristotelu: Počelo je »sve ono, iz čega nešto drugo (*principiatum*) kojim god načinom izlazi«² ili »ono, po čemu nešto ili jest, ili nastaje, ili se spoznaje«.³

Nakon što je naveo razne vrste počela daje definiciju uzroka: »Uzrok je uopće svako ono i samo ono stvarno počelo, koje svojim stvarnim utjecajem ili djelovanjem daje bivstvovanje nečemu, što je od njega različito, a to je njegov učinak (*effectus, causatum*), kojega bivstvovanje dakle stoji upravo do utjecaja uzroka.«⁴

1 BAUER, Dr. Ante, sveučilišni profesor, *Opća metafizika ili Ontologija*, u Zagrebu, tiskara i litografija C. Albrechta 1894., (u daljem tekstu: BAUER).

2 BAUER, str. 122., navodi prema *S. Theol* I. q. 33. a. 1.

3 Isto, navodi: ARISTOTEL, IV. *Metaph.* c. 1.

4 BAUER, str. 124., (u bilješci navodi: »Causa est principium per se influens esse in aliud«, ili kako veli Aristotel: »ad quam sequitur esse alterius«, bez oznaka izvora).

Što se tiče vrsta uzroka, Bauer izlaže da je već Aristotel »podijelio uzroke na četiri vrste: uzrok tvorni (*causa efficiens*), tvarni (*materialis*), lični (*formalis*) i svršni (*finalis*)«. ⁵

Zanimljivo je u ovoj podjeli da ne dijeli uzroke na vanjske i nutarnje, niti stavlja poslije tvornoga svršni uzrok, nego između njih stavlja tvarni i lični uzrok. Tim redom i raspravlja o njima. Ime lični uzrok dolazi otuda da naziv forma prevodi s *lik* i od toga je pridjev *lični*.

Glava II. – Uzrok tvorni

Za raspravu o pojedinim uzrocima kaže Bauer »začinjemo s uzrokom najpoznatijim, s uzrokom tvornim, koji se poglavito zove uzrok, te na nj i mislimo, kad se kaže uzrok bez svakog drugog dodatka«. ⁶

Članak I. – Pojam tvornog uzroka i vrste njegove.

Za pojam tvornog uzroka daje definiciju da je to »onaj uzrok, koji svojim stvarnim i fizičkim djelovanjem čini, da se nešto proizvede, da nešto novo začne bivstvovati«. ⁷

Analizirajući razliku između tvornog uzroka i ostalih, nalazi da svršni uzrok ne djeluje stvarno i fizički na sam učinak, već pobuđuje tvorni uzrok na djelovanje, a tvarni i lični uzrok ne proizvode nešto novo različito samo od sebe, već oni unutarnjim načinom čine sam bitak učinka. ⁸

Kod svakog tvornog uzroka treba razlikovati troje: 1. ono što djeluje; 2. učinak ili proizvod; 3. samo djelovanje. ⁹

Što se tiče vrsta tvornog uzroka, Bauer ih navodi deset, i to: 1. uzrok prvi i drugi (*causa prima et secunda*); 2. uzrok općenit i poseban (*causa universalis et particularis*); 3. uzrok fizički i moralni (*causa physica et moralis*); 4. uzrok glavni i podređeni ili sredstvo (*causa principalis et instrumentalis*); 5. uzrok potpun i djelomičan (*causa totalis et partialis; adaequata et inadaequata*); 6. uzrok pravi i pripadni (*causa per se et per accidens*); 7. uzrok bliži i daljnji (*causa proxima et remota*); 8. uzrok neposredni i posredni (*causa immediata et mediata*); 9. uzrok jednolični i dvolični (*causa univoca et aequivoca*); 10. slobodni i nužni ili prirodni uzrok (*causa libera et necessaria seu naturalis*). ¹⁰

5 BAUER, str. 125.

6 BAUER, str. 126.

7 *Isto*, (u bilješci navodi: »Causa efficiens ea est, ex cuius vera et physica operatione dependet primo ipsa rei effectio.« Schiffini I. c. *Principia Philosophica*, Augustae Taurinorum 1886., str. 656.)

8 Usp. BAUER, str. 126–127.

9 Usp. BAUER, str. 127.

10 Usp. BAUER, str. 127–130.

Članak II. – Objektivna vrijednost tvornog uzroka

Nakon što je izložio sadržaj i opseg pojma uzroka, prelazi Bauer u Članku II. na ispitivanje objektivne vrijednosti tvornog uzroka.

U točki 1. kaže: »Pojmu uzroka, koji u nama nastaje u povodu opažanih pojava, odgovara nešto objektivno, stvarno izvan uma.«¹¹ U prilog tomu iznosi dvoje:

1. Svojim nutarnjim iskustvom spoznajemo da u nama nastaju oćuti, ali ne sami od sebe, nego pod zbiljskim utjecajem predmeta; oni su učinci nećega, što je od njih različito. Isto tako smo svjesni svoje moći kad tvorimo nešto izvan nas; svijest nam jamći da našim djelovanjem nastaje nešto izvan nas. U povodu toga naš um tvori opći pojam uzroka.

2. Izvanjskim iskustvom spoznajemo da nastaju nove stvari, kojih prije nije bilo. Mi pri tome pomišljamo određene uzroke, jer ono novo nije moglo začeti ni samo od sebe ni od ništa.¹² »Ovo već znaći, da razum naš o svemu, što začinje bivstvovati, sudi po načelu ili zakonu uzročnosti.«¹³

Time je Bauer već došao do 2. toćke, u kojoj tvrdi: »Naćelo ili zakon uzročnosti apriorno je i apsolutno valjano načelo.«¹⁴ Stariji oblik ovoga načela glasio je: »Svaki učinak mora imati svoj uzrok.«¹⁵ U ovom je obliku načelo uzročnosti nesumnjivo aprioran i analitićki sud. Ali smisao ovog načela uvijek se shvaćao tako da sve što poćinje bivstvovati mora imati svoj dodatan razlog, ili sve što poćinje bivstvovati, mora biti učinak.

Bauer dalje iznosi da je načelo uzročnosti samo poseban oblik načela dostatna razloga, koliko naime vrijedi za ona bića koja nastaju. Kad nešto poćinje bivstvovati, mora imati dostatan razlog i sam početak bivstvovanja. Ovaj bi mogao biti ili u samom biću koje nastaje, ili u nićemu, ili u nećemu što već postoji. U samom biću mogao bi razlog nastajanja biti ili bît ili unutarnja mogućnost toga bića. Ne može biti bît, jer je ona indiferentna za bivstvovanje ili nebivstvovanje. Ne može ni unutarnja mogućnost, jer ona samo ćini mogućim bivstvovanje, a ne da stvarno bude; inaće bi sva moguća bića postojala od vjećnosti. A budući da »ništa« ne može biti razlogom bivstvovanja, može biti razlog početog bivstvovanja samo biće koje već bivstvuje (opstoji).¹⁶ »A biti razlog bivstvovanja, koje se začinje, znaći odrećivati nešto, da bivstvuje; a to se zove uzrok.«¹⁷

Budući da je pitanje uzročnosti »preznamenito«, te se u tom, kako tko odgovara na pitanje, što je uzrok, »nalazi osnov sasvim različitim mudroslov-

11 BAUER, str. 130.

12 Usp. BAUER, str. 130–131.

13 BAUER, str. 131.

14 *Isto.*

15 *Isto.*

16 Usp. BAUER, str. 132.

17 *Isto.*

nim sustavima«, Bauer daje povijesni pregled što su o tome naučavali Locke, David Hume, A. Comte, J.S. Mill, I. Kant, Rehmke, Chr. Sigwart, Schopenhauer, Herbart, Wundt i još neki.¹⁸

Protiv svih tih promišljanja Bauer iznosi uopće neka pitanja i neke distinkcije: u svakom jeziku imamo tvornih i trpnih glagola, uzročnih i zaključnih veznika; uzrok se razlikuje od uvjeta; zakon uzročnosti nije indukcijom nađen zakon; razlika između zakona uzročnosti i stalnog reda pojava i sl.¹⁹

Nakon što je u sljedećoj točki obradio posebno okazionalizam, u 4. točki raspravlja o tome što je bit i narav uzročnog djelovanja. Ovdje obrađuje nekoliko pitanja: 1. Sve što biva djelovanjem stvorenih uzroka, nije drugo nego mijenjanje, gibanje; 2. Djelovanje stvorenoga uzroka može biti neprelazno i prelazno (*actio immanens et transiens*); 3. Uzrok možemo razmatrati *in actu remoto*, *in actu primo proximo* i *in actu secundo*; 4. O tome, kako stoji djelovanje uzroka prema učinku.²⁰

Napokon u 5. točki Članka II. iznosi Bauer neka opća načela o uzročnosti s tumačenjima: 1. Nema i ne može biti apsolutnog slučaja tj. učinka ili događaja, koji ne bi imao nikakva uzroka; 2. Iz ništa ne biva ništa (*ex nihilo nihil fit*); 3. Ništa ne može biti uzrok samo sebi (*causa sui*); 4. Svaki učinak zahtijeva ne kakav god uzrok, nego potpun uzrok (*causa adaequata*); 5. Savršenost učinka ne može biti veća od savršenosti potpunoga uzroka; 6. Potpun uzrok mora nekim načinom u sebi sadržavati savršenost učinka; 7. *Omne agens agit simile sibi* ili *agere sequitur esse*; 8. *Receptum est in recipiente per modum recipientis*, ili *quidquid recipitur active ad modum recipientis recipitur*; 9. Učinak jednoličan ne može nikada napokon visjeti o svom jednoličnom uzroku s obzirom na sam bitak, već samo s obzirom na postanje; 10. Ono što imade neku savršenost u najvećoj mjeri, jest uzrok svih takvih savršenosti koje se nalaze u bićima u manjoj mjeri; 11. Sve što se god giblje, mora se gibati od drugoga; 12. Beskonačan niz uzroka ovisnih u samom djelovanju bez prvog uzroka jest nešto protuslovno; 13. Djelovanje u daljinu jest protuslovno (*actio in distans repugnat*).²¹

Glava III. – Tvar i lik (causa materialis et formalis)

O stvari i liku Bauer raspravlja u tri točke: 1. Pojam; 2. Tvar i lik pravi su uzroci; 3. Uzročnost stvari i lika.

U određivanju pojma stvari i lika polazi od kipara koji od mramora iskleše kip. Mramor je ostao mramor, ali je dobio novo određenje. Mramor je mogao postati kip, a umjetni »razmjer česti«, što ga je umjetnik dao mramoru, čini da je nastao kip. »Mramor je ovdje tvar (ύλη, *materia*), a razmjer česti lik

18 Usp. BAUER, str. 133–136.

19 Usp. BAUER, str. 137–139.

20 Usp. BAUER, str. 142–148.

21 Usp. BAUER, str. 148–155.

(μορφή = εἶδος, forma). Iz ovakovih primjera, od kojih bez sumnje i potječu izrazi: tvar i lik, lasno se razabira temeljna misao, koja se izrazima lik i tvar hoće uvijek da označi, a ta je misao ova: tvar označuje počelo nesavršeno, neodređeno, a lik označuje čin, koji određuje tvar, da je biće ovakove ili onakove naravi.«²²

U različitom smislu nešto se može zvati tvar i lik:

1. Budući da tvorni uzrok tvori lik u učinku prema sebi, zato se i tvorni uzrok zove lik, koji određuje (*forma a qua*) lik u učinku. Kad je tvorni uzrok razumno biće, kad djeluje prema ideji, ima u umu lik, prema kojemu (*forma ad quam*) se izvodi lik u učinku. I jedan i drugi lik je izvanjski lik, a sam predmet koji nastaje jest tvar s obzirom na taj lik.²³

»Od oba lika valja razlikovati unutrašnji lik, sastavno počelo samoga predmeta, koji tvar, drugo, neodređeno počelo predmeta, unutrašnjim načinom određuje, te je s obzirom na tvar, od koje samo može postati ovo ili ono, čin, kojim tvar zaista dobiva određen bitak neke vrste. O ovom se unutrašnjem liku i tvari govori ovdje, a ne o izvanjskom.«²⁴

2. I ovaj je unutrašnji lik raznovrstan

a. Sama bít, i to cijela bít predmeta, zove se lik (*forma totius*) i s obzirom na cijele predmete, koji imaju ovu bít, i s obzirom na dijelove, od kojih su takvi predmeti sastavljeni. »Ali ovo stoji samo do našega poimanja, t.j. mi narav ili bit samo pomišljamo kao lični uzrok s obzirom na predmete i česti njihove, a u samoj stvari to nisu pravi uzroci, prava stvarna počela, jer se stvarno ne razlikuju od samoga predmeta. Zato se ovakav lik (*forma totius*) zove metafizički lik (*forma metaphysica*).«²⁵

b. U sastavljenom biću jesu ili se pomišljaju neka počela kao tvar, a neka kao lik (*forma partis*). Lik se zove ono počelo koje svoja supočela određuje tako da pripadaju u neku određenu vrstu. I ovo može stajati samo do našeg pomišljanja, a može tako biti i fizički u samom predmetu. Tako, primjerice, u bitnoj definiciji pojam roda stoji prema vrsnoj razlici kao tvar prema liku. Ali to je samo u metafizičkom smislu. Kad je biće fizički sastavljeno, razlikujemo u njemu *fizička počela*. Lik je tu *čin*, a tvar samo *moć*. Ta su fizička počela u predmetu lični i tvorni uzrok u fizičkom smislu, i samo se o njima ovdje govori, a ne o liku i tvari u metafizičkom ili logičkom smislu.²⁶

3. Fizički lik opet je raznovrstan

a. *Lik pripadan* i *lik supstancijalan*. Supstancijalan lik čini da je nešto samo sobom supstancijalno. Supstancijalno biće dobiva pripadno određenje, i to čini pripadan lik.²⁷

22 BAUER, str. 156.

23 Usp. *isto*.

24 *Isto*, (u bilješci navodi tekst Sv. Tome Qq. Disp. Verit. q. 3. a. 1.).

25 BAUER, str. 157., (u bilješci navodi tekst Suarez Metaphys D. 15. sect. 11. n. 8.).

26 Usp. BAUER, str. 157–158.

27 Usp. BAUER, str. 158.

b. Supstancijalan lik ili je takav da je i za sebe supstancija koja može u sebi i za sebe opstojati, pa se zove forma *subsistens*, *informans* ili *adhaerens*; ili je takav da je samo dio supstancije, pa ne može za sebe bez tvari bivstvovati, pa se zove *forma inhaerens*.²⁸

4. Tvar koja prima u sebe akcidentalne oblike, već je biće koje zbiljski postoji, pa se zove *materia secunda*. U ovom je smislu tvar već sastavljena od tvari i lika. »Ali kad umom od tvari odstranimo svaki lik, ostat će počelo, koje je sama mogućnost, počelo sasvim trpno, te se zove *materia prima*. Ovakva tvar ne opstoji nigdje, pa i ne može opstojati, jer tvar mora uvijek biti nekoliko i nekakva t.j. nekako određena, a to ona dobiva samo po liku.«²⁹

Što se tiče prave uzročnosti tvari i lika, Bauer ovdje želi samo pokazati da je svako biće koje se zbilja mijenja sastavljeno od dva unutarnja počela, od dva prava uzroka, tvari i lika.

Kad se u nekom biću dogodi prava promjena, nastaje promjena samo tako da je u biću ili počelo ili prestalo nešto bivstvovati; a to ne znači drugo, nego da je biće dobilo ili izgubilo neki lik. Iz ovoga slijedi:

a. Svako je promjenljivo biće unutarnjim načinom sastavljeno od dva počela, jedno neodređeno, ali u *moći* da se odredi, a drugo, koje daje određenje, jest *čin*. Počelo koje daje određen bitak zove se *lik*, a subjekt koji u sebe prima određenje zove se *tvar*.

b. Oba su ta počela pravi uzroci, jer: *a.* do njih doista stoji bivstvovanje onoga bića koje sastavljaju; *b.* i to bića od njih samih različitoga. Budući naime da tvar i lik sastavljaju biće, stoji doista do njih bivstvovanje od njih sastavljenog bića, a s druge strane sastavljeno biće različno je od svakog počela za sebe.³⁰

Kada Bauer u dokazivanju govori o »pravoj promjeni«, moramo pretpostaviti da se radi o supstancijalnoj promjeni, jer se tu mijenjaju supstancijalni likovi, koji aktuiraju temeljnu tvar, zvanu *materia prima*.

Napokon Bauer ukratko još ispituje uzročnost tvari i lika. Tvar i lik nisu izvanjski uzroci koji bi proizvodili nešto od sebe sasvim različito, kako to čini tvorni uzrok, nego su sastavna počela samog bića koje sastavljaju. Zato se uzročnost tvari i lika ne može tako poimati kao da bi tvar proizvodila neko djelovanje na lik, a lik na tvar, kao što tvorni uzrok djeluje na svoj predmet. To je čak i nemoguće. Da bi nešto moglo djelovati, mora već biti. Likovi bi već morali biti da bi mogli djelovati na tvar, a ne mogu se pomišljati kao nešto stvarno, nego ukoliko jesu u tvari. Čim pak jesu u tvari, već s njom sastavljaju biće, naime svoj subjekt.³¹

28 Usp. *isto*.

29 BAUER, str. 159.

30 Usp. BAUER, str. 159.

31 Usp. BAUER, str. 160.

»Uzročnost dakle stvari i lika stoji u tom, što jedno drugomu neposredno saopćuje sam svoj bitak, te ovako čine sastavljeno biće, svoj subjekat; lik se kao čin neposredno saopćuje svojoj moći, naime stvari. Zato pak ne treba nikakvo posredno djelovanje između stvari i lika.«³²

Glava IV. – Svrha (causa finalis)

Napokon u glavi IV. Bauer raspravlja o svrsi ili svršnom uzroku. Točka 1. razrađuje pojam i razdiobu svrhe, dakle sadržaj i opseg tog pojma.

»Svrha je nešto posljednje, svršetak ili završetak stvari ili djelovanja; dakle ono, za čim ide djelovanje, koje tad prestaje, kad ga je polučilo. U ovom smislu definiraju svrhu ovako: *svrha je ono, poradi česa nešto biva, id propter quod vel cujus gratia aliquid efficitur*, ili, kako Aristotel sasvim kratko kaže: *ou eneka*.«³³

Valja ovdje razlikovati troje: *predmet* koji se zove svrha; *razlog*, zašto predmet jest i zove se svrha, i *ono što biva* poradi svrhe. *Predmet*, koji se zove svrha, mora biti stvarno, nešto dobro, i upravo je ta dobrota predmeta ujedno *formalni razlog*, zašto se predmet zove i jest svrha. *Ono što biva* poradi svrhe jest ponajprije htijenje same svrhe, a onda htijenje i upotreba sredstava koja vode k svrsi.³⁴

Kao glavne razdiobe svrhe Bauer navodi:

- a. *Finis qui, finis cui i finis quo*.
- b. *Finis efficiendus* ili *finis consequendus*.
- c. Svrha najbliža, srednja i posljednja.
- d. Svrha potpuna i djelomična (*finis totalis et partialis*).
- e. Svrha unutarnja i vanjska (*finis intrinsecus et finis extrinsecus*) ili svrha učinka i uzroka (*finis operis et finis operantis*).³⁵

O uzročnosti svrhe Bauer piše: »Svrha je zaista razlog, što bivaju oni čini, koji bivaju poradi svrhe. Dobrota svrhe tako utječe na ove čine, da ih ne bi bilo, kad ne bi bilo ove dobrote. Bivstvovanje dakle ovih čina stoji zaista do utjecanja svrhe, dakle je svrha pravi uzrok.«³⁶

Svrha je uzrok: *a.* neposredno s obzirom na samu namjeru kojom hoćemo svrhu; *b.* posredno s obzirom na upotrebu sredstava i s obzirom na samo proizvođenje ili postizanje svrhe. Svrha je u nekom smislu sama sebi uzrokom. Ali tu nema ništa protuslovno. Svrha utječe na proizvodnju nečega, ukoliko je spoznano dobro, a to se polučuje ili proizvodi u učinku kao fizičko dobro.³⁷

32 *Isto*, (u bilješci navodi tekst Sv. Tome In 8. *Metaphys.* lect. 4.).

33 BAUER, str. 162.

34 Usp. BAUER, str. 162.

35 Usp. BAUER, str. 164–165.

36 BAUER, str. 166.

37 Usp. *isto*.

Bauer zatim navodi neka načela o svršnom uzroku:

1. *Finis in ordine causarum est prima causa.*
2. *In finium intentione non datur processus in infinitum.*
3. *Finis in practicis est sicut principium in speculativis.*
4. *Qui vult finem, vult et media.*
5. *Nemo intendens ad malum operatur.*³⁸

Na kraju postavlja pitanje, djeluju li i prirodni, nerazumni uzroci tako da njihovo uređeno i određeno djelovanje nije *samo učinak*, već je i *namjeravan učinak*? Na to odgovara objašnjenjem:

»Svako biće imade određenu narav, i ovoj naravi primjereno stalno i određeno djelovanje, te njim proizvodi učinke, koji sasvim odgovaraju i naravi uzroka i redu. Djelovanje je dakle svakoga uzroka upravljeno na nešto, što se ima polučiti. Za svako pak gibanje (u najširem smislu riječi) potrebno je dvoje: samo gibanje, što je subjektivan momenat, i nešto objektivno, što gibanje određuje, te mu daje vrsni bitak. Jer kao što ne može biti bića, koje ne bi bilo neko određeno biće, tako ne može biti ni djelovanja, koje ne bi bilo neko određeno djelovanje (...) Ovaj pak vrsni bitak pripada djelovanju po predmetu, na koji je djelovanje upravljeno, a to je uvijek svrha za samo djelovanje.«³⁹

To da naravna bića imaju svako svoju posebnu narav, kojom je njihovo djelovanje stalno i određeno da se polučuju učinci koji odgovaraju i dobru samoga uzroka i redu u svemiru, nije se moglo razviti slučajno, niti se razvilo nužno po samim dinamičkim zakonima tvarnih počela, jer su sama tvarna počela indiferentna na ovakav ili onakav sastav, za ovakovo ili onakovo gibanje. Treba dakle reći da svako biće ima svoju određenu narav i njoj primjereno djelovanje za neku određenu svrhu.⁴⁰

Bauer na kraju zaključuje: »Teleologija nije nipošto protivna mehaničkim zakonima i silama. Nije protivna ni onda, ako se mehaničko poimanje svijeta protegne tako daleko, da se sve sile prirode (osim duše) svedu na gibanje tvarnih čestica. Ako se bude ovo pomišljanje ikada znanstveno utvrdilo, puno će se olakotiti poimanje prirode, ali će se tek onda pokazati potreba teleologije: mudrost Stvoriteljeva, koji je od tako jednostavnih počela znao urediti ovako mnogostruko i raznoliko sastavljen svijet.«⁴¹

38 Usp. BAUER, str. 167–168.

39 BAUER, str. 169., (u bilješki se poziva na *S. theol.* I. IIae q. 1. a. 2.).

40 Usp. BAUER, str. 170.

41 BAUER, str. 171.

Dodatak – Uzrok uzorni (causa exemplaris)

Bauer ovaj treći dio, o uzrocima, završava kratkim dodatkom o uzornom uzroku (causa exemplaris). »Uzor je (...) umom stvoren lik predmeta, prema kojemu se proizvodi sam predmet.«⁴²

»Ovaj lik kao uzor utječe na samo djelo, jer određuje tvorni uzrok, što i kako će djelovati, te se zato punim pravom zove uzrok.«⁴³

Uzor kao uzrok pripada u vrstu ličnih uzroka tj. uzor je vanjski lični uzrok.

Zaključak

Premda je Bauer svoju *Ontologiju* napisao prije više od stotinu godina, nju mogu i danas s korišću čitati i proučavati oni koji se žele upoznati s neotomističkom filozofijom, jer se odlikuje jasnoćom kojom autor objašnjava osnovne metafizičke pojmove.

CAUSALITY IN A. BAUER'S 'GENERAL METAPHYSICS'

Ivan–Pál SZTRILICH

Summary

The third part of Bauer's Ontology discusses causality. That part has four sections, with Bauer giving some definitions or rather the contents of each notion. He also proves the real cause of some individual types and in the end brings out some principles that are connected to certain causes.

42 BAUER, str. 172., (u bilješki piše: Uzor definuju ovako: »Forma mente praeconcepta, ad cuius imitationem fit aliquod opus ex intentione«).

43 *Isto*, (u bilješki navodi *Qq. Disp. De Verit. q. 3. a. 3.*).

